

De fattiga i Bränntjärn 2

Bränntjärn förändras

Efter mycket bråk mellan Dan Anderssons farmor och Björnhyttans bruk förlorar farmodern troligen en del mark, kanske all mark, då hon inte hade giltiga papper på markägandet.

Vid denna tid förändras mycket i Bränntjärn. Det nybyggda skogvaktarbostället drab-

bas av olycka då skogvaktare Hammar efter endast några år avlider! Det sägs i Adolf Anderssons anteckningar att bruket fick borttaga byggnader som byggts alltför nära inpå Bränntjärnstorpets åkrar och mark.

Mats Pålssons dotter Olof Olssons Enka Lisa Matsdotter dör år 1865, hon har då tidvis långa perioder av år varit inhysses hos dem i Bränntjärns ena stuga. Om denna kvinna vet vi litet men på 1790-talet gick hon som vallpiga i skogarna här och mötte många gånger björn. Hon hade då ett säkert knep skriver Dans far. Hon vände alltid om och visade nalle sin nakna rumpa vilket gjorde honom så skamsen att han lommade iväg.

Nästan samtidigt gifter sig Anna Stina Knas äldsta jänta Christina med gruvarbetaren Carl Ludvig Jansson år 1866. Så har nu Dans farmor Anna Stina Knas barn börjat lämna hemmet. Med henne bor nu de andra barnen, där Simon och Adolf nu antecknas som fattighjon. Nu har dert blivit bättre med plats i gården och en stuga rymmer dem alla. År 1865 antecknas så som inhysses enklingen Baddo Jan Persson, som troligen också bär namnet Björk. Själv flyttar Anna Stina Knas med lite hjälp sin stuga ett tjugotal meter så att den kommer mitt på länsgränsen, mellan Örebro och Kopparbergs län. Samtidigt muras skorsten i pörten och förmodligen sätts fönster in i två väggar. Det blir en svenskstuga istället! Dan Anderssons syster skrev som svar på min fråga vad som hände Anna Stina Knas då Björnhyttan processade av henne marken: "18/2 1971. . . Farmor flyttade sin stuga till läns- och sockengränsen, när hon blev vräkt. Där fick hon bo i fred med sina barn."

I den släkt som senare kom att köpa stugan av Dans farmor finns Hilding Sjöström kvar, barnfödd i Bränntjärnstorpet och han berättar:

— När jag växte upp berättade de gamla ofta för oss att stugan skulle vara flyttad och de kunde peka ut var den stätt. Ja, den gamla grunden syns ju väl ännu, mitt i gängstigen.

Så var nu den husflytten ingen gissning om någon trodde det!

Baddo Lasse

Adolf Andersson skriver att Baddo Lars Petter Persson Björk skulle vara en djävul i människokläder, hyrt av dem i Bränntjärn men gått brukets ärenden i processen. Det är nu möjligt att Adolf förväxlat Baddo Lasse med den Baddo Jan Persson som i husförhörslängden antecknas som inhysses. De var troligen bröder.

Att Baddo Lasse var hemsk är känt i folktraditionen. Så skall han ha varit något av en hjälpskogvaktare på sin tid och bl.a. har rivit gärdsgårdar för folk då bruket nekade dem den urgamla rätten till bete på skogen. Ljungås Anna Lönnkvist kunde ett fragment ur en ramsa om honom som antyder hur omtyckt han var. Det lät så här:

"... inte vill jag bliva Baddo Lasses mäg och int' vill jag bo på holmen, . . ."

Med holmen avses Baddo Lasses holmar vid Tervalax in till Örtjärnsviken av Norra Hörkensjön. I Dan Anderssons novell Lantulos julotta omtalas aqtt Baddo-Lasse söps full och tippades i sjön där han drunknade!

Även Baddo Jan Persson var tydligen något svår. Om honom är antecknat att han uppburit kyrkoplikt samt är svår och elak mot sina barn. Han försvinner först 1879!

"Kaf ut i Mången"

Då Dan Anderssons far växte upp i Bränntjärn under sina barn- och ungdomsår fanns både vilda djur och originella människor att uppleva. På andra sidan Bränntjärn fanns en man kallad Hæggen som levde tillsammans med Hultingens änka, Hulting-Fia från Ljungåsen, ursprungligen i äktenskapet.

Adolf berättar: ", , , Han brukade om somrarna icke långt från mitt hem bränna tjära. Begagnade därvid för det mesta, att stoppa veden i en gammal gryta, stupa den öfver hon, elda på botten. Jag brukade vara med honom och kallade mig hans dräng, ty han var god mot mig. Maten höll jag mig naturligtvis själf. Jag var då 4—7 år. Han var något mera än medellång, torr och mager med svag kut på ryggen. Han kunde berätta historier. Här ett exempel:

"Dä va, då jag var där bol (borta) i Mången (Hällefors sn). Dä vadä i Mångsjön en så stor fisk, så han tog af mäj alle beten. Men en gång tog ja en grytkrok åt satte på e lammong te bet och tog ett par nya lår-tömmar och band fast vid grytkroken. Sen kasta ja ut, å tog afhåll kring en tall. Men fisken kom och tog åt, å hade ja int släpp, så hade dä burit af kaf ut i Mången."

Denne Adolfs vän stal ved och spåntade till bloss samt sålde sen till gruvorna i Grängesberg. Hulting-Fia dog sedan och elaka människor skall ha satt eld på stugan. Troligen dog Hæggen på fattighuset i Rällsjö, Ljusnarsbergs socken.

De had ja int ti te tänk på

Under Adolf Anderssons ungdomsår fanns gott om vilda djur i skogarna, också varg och björn. Själv hade han som vallpojke i Lärkheden, Säfsen, tidigt på våren 1864, innan snön helt var borta, sett vargen ta ett lamm från de får han vallade.

Vid Bränntjärnstorpet hade de själva djur, bl.a. får. En händelse kom Adolf ihåg och upptecknade i vuxen ålder:

"Jan Erik Janssons i Ljunge-råsen, Sofia gick vall med våra kreatur jämte sina egna, d.v.s. hennes faders. Vargarna voro ofta framme, så att hon såg dem, men den tösen var ej rädd. En dag kom en varg och tog min mors tacka, men hon var nästan tung, ty hon var stor och fet. Tackan kunde nog följa hem men var något illa medfaren, så jag minns, att vi några dagar hade henne hemma. Då min mor frågade flickan, om hon ej var rädd att varjen skulle anfalla hene, så sade hon: "De had ja int ti te tänk på,"

Adolf flyttar

På 1871 kom familjen Wilhelm Malmberg från Hällefors med hustru Carolina Olsdotter från Rönnberget till Bränntjärn, nordöst om Sovanto. Endast ca trettio meter från Hammars skogvaktarboställe ligger familjens husgrund. De hade barnen Carolina, Erik Gustaf och Carl August, den siste född i Rönnberget, övriga i Löfkullen.